לקוטי אמרים
— תניא —

פרק מח

בפרקים מ״ו־ז ביאר אדה״ז, שהאהבה שהראה הקב״ה לבני־ישראל ביציאת מצרים, וכן האהבה שהקב״ה מראה בכל יום ויום ביציאת מצרים ברוחניות שבנפש האדם, צריכה לעורר בלב איש ישראל אהבה גדולה להשי״ת, „כמים הפנים לפנים״.

ובפרק זה יתחיל אדה״ז לבאר, שכשם שאהבת השי״ת לישראל הביאה לידי ענין ה„צמצומים״, היינו שהקב״ה צמצם עצמו כביכול, וסילק את כל הענינים המעכבים, כדי ליתן מקום לבריאת העולם הזה, שבו יקיים האדם תורה ומצוות — כך צריך האדם, „כמים הפנים לפנים״, לצמצם עצמו מצד אהבתו להקב״ה, ולהסיר את כל המניעות, הן הפנימיות והן החיצוניות, המעכבות אותו מעבודת ה׳.

◆◇ **פרק מח והנה** כאשר יתבונן המשכיל בגדולת א"ס ב"ה כי כשמו כן הוא א"ס ואין קץ ותכלית כלל לאור וחיות המתפשט ממנו ית' ברצונו הפשוט ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד ואילו היתה השתלשלות העולמות מאור א"ס ב"ה בלי צמצומי' רק כסדר המדרגות ממדרגה למדרגה בדרך עלה ועלול לא היה העוה"ז נברא כלל כמו שהוא עתה בבחי' גבול ותכלית מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכן בין כל רקיע לרקיע וכן עובי כל רקיע ורקיע ואפי' עו"הב וג"ע העליון מדור נשמות הצדיקי' הגדולים והנשמו' עצמן ואצ"ל המלאכי' הן בבחי' גבול ותכלית כי יש גבול להשגתן באור א"ס ב"ה המאיר עליהן בהתלבשות חב"ד כו'. ולכן יש גבול להנאתן שנהנין מזיו השכינה ומתענגין באור ה' כי אין יכולין לקבל הנאה ותענוג בבחי' א"ס ממש שלא יתבטלו ממציאותן ◆◇ ויחזרו למקורן. והנה פרטיות הצמצומים איך ומה אין כאן מקום ביאורם. אך דרך כלל הן הם בחי' הסתר והעלם המשכת האור והחיות שלא יאיר ויומשך לתחתונים בבחי' גילוי להתלבש ולהשפיע בהן [סז, ב]

והנה, כאשר יתבונן המשכיל בגדולת אין סוף ברוך הוא, כי כשמו "אין־סוף" **כן הוא, אין סוף ואין קץ ותכלית כלל לאור וחיות המתפשט ממנו ית'**, אשר התפשטות זו של האור והחיות היא **ברצונו הפשוט** (מופשט מכל גדר פרטי, ואין בו ההגבלות שישנן ברצונו של נברא) **ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד** — כלומר: אף שהאור והחיות נמשך מאתו ית' כדי שיתהוו ממנו עולמות וכדי להחיות עולמות, אין אור זה דומה לאור שבנבראים: בנבראים, אמנם יש מעלה ב"אור" לגבי "שפע", שהשפע מצומצם ומדוד לפי מקבל השפע (לדוגמא: כאשר רב מלמד את תלמידו דבר־שכל, הרי השפעת השכל מדודה לפי יכלתו של התלמיד לקבל), ואילו אור המאיר מן המאור אינו מצומצם, מאחר שהוא בא מן המאור בדרך ממילא; אבל לאידך גיסא יש באור גם חסרון — שהמשכתו אינה מצד רצונו של המאור, אלא היא בהכרח: כאשר ישנו מאור — נמשך ממנו אור. משא"כ האור שלמעלה — יש בו מעלת האור, שהוא אינו מצומצם, אך אין בו החסרון שבאור, שהוא בהכרח, אלא המשכתו היא ברצון. ורצון זה אינו רצון כמו בנבראים, שבהם הרצון הוא "צינור" וצמצום, שההמשכה תהי' במדה מסויימת ולא יותר; אלא הרצון שלמעלה יש בו רק המעלה והשלימות שברצון — שאינו בהכרח, אבל אין בו הגדר והחסרון שברצון, שהוא הצמצום הנפעל ע"י הרצון. וכיון שכן, הרי האור שלמעלה, אף שהמשכתו

כשמו כן הוא: **לשון הכתוב — שמואל א כה, כה.** מהארץ לרקיע כו': **חגיגה יג, א.** וג"ע העליון מדור נשמות הצדיקי' הגדולים: **כנ"ל פל"ט**[1]. שנהנין מזיו השכינה: **ברכות יז, א.** והנה פרטיות הצמצומים כו': **ראה גם לקמן פמ"ט**[2].

1) כ"ה ב"מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". ולכאורה הכוונה ש"הצדיקים הגדולים" הנזכרים כאן הם הצדיקים סתם הנזכרים בפל"ט, שמדור נשמותיהם בעולם הבריאה (משא"כ "הצדיקים הגדולים" הנזכרים בפל"ט, שמדור נשמותיהם באצילות). — המו"ל. 2) ושם: "אף כי פרטי בחי' ההסתר וההעלם אור א"ס ב"ה .. עצמו מספר ומינים ממינים שונים .. אך דרך כלל הם שלשה מיני צמצומים עצומים כלליים כו'", ומציין ל"מ"ש במ"א ביאור שלשה צמצומים אלו באריכות לקרב אל שכלינו הדל".

○ **א. פרק מח: לכללות הפרק — להעיר מאוה"ת חנוכה שה, ב**[1].

(כ"ק אדמו"ר[2])

ב. אור וחיות: בביאור לשון זה — ראה לעיל פ"ו אות יט.

ג. מהארץ לרקיע .. וכן בין כל רקיע לרקיע וכן עובי כל רקיע ורקיע: צ"ע, דלכאורה הסדר צ"ל: מהארץ לרקיע, עובי כל רקיע, בין כל רקיע לרקיע. וכן הוא בש"ס.

(כ"ק אדמו"ר[2])

ד. ואפי' עו"הב וג"ע העליון .. הן בבחי' גבול ותכלית: הא דלא חשיב ג"ע התחתון — לכאורה כי מקומו בארץ[3] **(ונכלל ב"עוה"ז" הנזכר לעיל).**

1) ושם: "יש להקדים מ"ש בתניא פמ"ח בענין פי' ממכ"ע וסוכ"ע וכו'" (ומעתיק רוב לשון הפרק). **2)** "מראה מקומות, הגהות והערות קצרות".
3) ראה פסחים צד, א. נו"כ הרמב"ם הלכות תשובה פ"ח ה"ו. מפרשי התורה לבראשית ב, ח (וראה גם הנסמן בתו"ש שם אות קסט־קעה). רמב"ן

◆◇ **פרק מח** שנה פשוטה: **יד אייר**. שנה מעוברת: **יא אייר** ◆◇ **והנה פרטיות** שנה פשוטה: **טו אייר**. שנה מעוברת: **יב אייר**

מאין־סוף היא ברצון, מכל מקום הוא בבחינת אין־סוף, כשם שהמאור (הקב"ה עצמו כביכול) הוא אין־סוף.

ומכיון שהאור הוא אין־סוף, הרי אי־אפשר שיתהוו מאור זה עולמות ונבראים מוגבלים, בשעה שהאור עצמו הוא בלתי־מוגבל. ולכן, **אילו היתה השתלשלות העולמות מאור אין סוף ב"ה בלי צמצומים, רק כסדר המדרגות, ממדרגה** עליונה **למדרגה** שלמטה ממנה, **בדרך עלה ועלול** — באופן שהמדרגה העליונה היא עילה וסיבה למדרגה שלמטה ממנה, שהיא „עלול" ו„מְסֻבָּב" מעילה וסיבה זו; בדרך „עילה ועלול" יש שייכות וערך בין שתי המדרגות [לדוגמא — מחשבה ודיבור: המחשבה היא העילה לדיבור שהוא ה„עלול", שהרי מהמחשבה שהאדם חושב תחלה, נמשך לאחר־מכן הדיבור שהוא מדבר; והרי אף שהמחשבה היא למעלה מהדיבור, עדיין יש לה שייכות לדיבור, שהרי גם המחשבה היא אותיות כמו הדיבור], ואי־אפשר שיתהווה מהעילה דבר שאינו בערך לעילה כלל. ומכיון שהאור והחיות הנמשך מאתו ית' הוא אין־סוף, וצריך שיתהוו ממנו נבראים בעלי־גבול — אין זה יכול להיעשות בדרך „עילה ועלול", שהרי אילו הי' כן **לא היה העולם הזה נברא כלל כמו שהוא עתה בבחינת גבול ותכלית** — שכל דבר שבו יש לו גבול ותכלית, כדברי חז"ל **מהארץ לרקיע מהלך ת"ק** (חמש מאות) **שנה** — שהוא מהלך מוגבל, **וכן בין כל רקיע לרקיע** — מהלך ת"ק שנה, **וכן עובי כל רקיע ורקיע** — מהלך ת"ק שנה; כל זה הוא בעולם הזה, **ואפילו עולם הבא וגן עדן העליון מדור נשמות הצדיקים הגדולים, והנשמות עצמן, ואין צריך לומר המלאכים** — שיש להם גוף, הרי שהם מוגבלים עוד יותר מהנשמות, **הן בבחינת גבול ותכלית.** ואף שהנשמות מתענגות על ה', ונהנות ומשיגות מאור אין־סוף ב"ה — אין בזה סתירה להיותן בבחינת גבול ותכלית, **כי יש גבול להשגתן** והבנתן **באור אין סוף ב"ה, המאיר עליהן בהתלבשות חב"ד כו'** — על־ידי התלבשות אור אין־סוף ב"ה בספירות חכמה בינה ודעת שבכל עולם, יש לנשמות שמדורן באותו עולם השגה והבנה בגדולת אין־סוף; הרי שיש להשגתן גבול ותכלית, **ולכן יש גבול להנאתן שנהנין מזיו השכינה ומתענגין באור ה'** — כי מאחר שהנאתן ותענוגן באים מההשגה שמשיגות, הרי מכיון שהשגתן מוגבלת, גם הנאתן ותענוגן מוגבלים הם, **כי אין יכולין לקבל הנאה ותענוג בבחינת אין סוף ממש** — תענוג שאין לו גבול כלל, **שלא יתבטלו ממציאותן ויחזרו למקורן** — אילו היו מקבלות תענוג בבחינת אין סוף, היו בטלות במציאות לגמרי, ויתרה מזו — היו חוזרות למקורן שהוא אין־סוף. ונמצא שכל הנבראים, אפילו הנבראים שבעולמות העליונים הרוחניים, הם מוגבלים; וכדי שיתהוו באופן זה מאור אין־סוף ב"ה — הוצרכה התהוות זו להיות (לא בסדר של השתלשלות, אלא) על־ידי צמצומים, אשר פעולת הצמצום היא שהאור הנמשך אחרי הצמצום יוכל להיות לגמרי שלא בערכו ושלא ממהותו של האור שלפני הצמצום, ועי"ז יתכן הדבר שאף שהאור הוא אין־סוף, יתהוו ממנו נבראים שיש להם סוף וגבול.

והנה, פרטיות אופן **הצמצומים, איך ומה** הם, **אין כאן מקום ביאורם. אך דרך כלל, הן הם בחינת הסתר והעלם** (מסתירים ומעלימים) **המשכת האור והחיות, שלא יאיר** ושלא **יומשך** לעולמות ה**תחתונים בבחינת גילוי** — באופן שהחיות גלוי' בנבראים, **להתלבש ולהשפיע בהן ולהחיותם להיות יש מאין, כי אם מעט מזער**

אבל באמת פשיטא שג"ע התחתון המבואר בדא"ח גם הוא רוחני[4]. ולכן יותר נראה לומר דנקט ג"ע העליון (שגם הוא „בבחי' גבול ותכלית"), ומזה מובן במכ"ש ג"ע התחתון.

(כ"ק אדמו"ר[2])

ה. והנשמו' .. ואצ"ל המלאכי': כי המלאכים יש להם גוף, משא"כ הנשמות[5].

(כ"ק אדמו"ר[2])

ו. כי יש גבול להשגתן כו': אין כוונתו בזה לבאר ענין הגבול שבנבראים הרוחניים (מאחר שלא שייך בהם הגבלת המקום, „מהלך ת"ק שנה" וכיו"ב), אלא לתרץ קושיא — שאף שהנשמות מתענגות על ה' ונהנות ומשיגות מאוא"ס ב"ה (כנ"ל רפל"ט), לא קשה מזה על מ"ש כאן שהנשמות „הן בבחי' גבול ותכלית", „כי יש גבול להשגתן כו'"[6].

(כ"ק אדמו"ר[2])

ז. ולהשפיע בהן: אולי צ"ל „בהם" (במ"ם, לשון זכר), כיון דקאי א„תחתונים" [משא"כ לעיל, שכתב „יש גבול

שם ג, כב. **4)** אבל ראה אוה"ת בראשית תקנז, רע"א דלא משמע כן. **5)** ראה ברכות ד, ב. חולין צא, ב. אוה"ת שם תקנו, א. וש"נ. **6)** לכאורה אין הכוונה לומר שאדה"ז מחדש כאן את התירוץ לקושיא זו (שהרי גם בספל"ט מבאר ש„חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה .. ירדו להאיר בבחי' צמצום כדי שיוכלו שכלים נבראים לקבל מהן חב"ד לידע את ה' ולהבין ולהשיג איזו השגה באור א"ס ב"ה כפי כח שכלים הנבראים שהם בעלי גבול ותכלית"), אלא שמבאר את ההכרח בענין הצמצום בדרך קושיא ותירוץ (אף שנקודת הענין כבר נזכרה בספל"ט, כנ"ל). — המו"ל. **7)** הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק) — נדפסה (בחלקה) ב„שיעורים בספר התניא" ע' 649.

ליקוטי אמרים

ולהחיותם להיות יש מאין, כי אם מעט מזער אור וחיות, בכדי שיהיו בבחינת גבול ותכלית — אילו היתה החיות גלוי׳ בנבראים — לא היו הנבראים בבחינת גבול ותכלית; ורק מפני פעולת הצמצום שהאור והחיות לא יהיו גלויים בנבראים, ומה שמתגלה בהם הוא רק „מעט מזער אור וחיות״ — יכולים הם להיות בבחינת גבול ותכלית, **שהיא** (מעט האור והחיות המתגלה בנבראים אחרי הצמצום) **הארה מועטת מאד, וממש כלא חשיבי** (נחשבת כלא־כלום) **לגבי בחינת הארה בלי גבול ותכלית** — ההארה כמו שהיא לפני הצמצום, **ואין ביניהם** (בין ההארה שהיא בלי גבול, שהיא מוסתרת ונעלמת, ובין ההארה שבבחינת גבול המתגלית בנבראים) **ערך ויחס כלל** — לא שאחת היא גדולה ביותר ואחת היא מועטת ביותר, אלא שאין שום ערך בין זו לזו, **כנודע פירוש מלת ערך במספרים, שאחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלף אלפים** — המספר „אחד״ יש לו ערך למספר „אלף אלפים״ (מיליון), **שהרי הוא** (המספר „אחד״) **חלק אחד מני אלף אלפים** — שהרי המספר „אלף אלפים״ מורכב כולו מאחדים; **אבל לגבי דבר שהוא בבחינת בלי גבול ומספר כלל, אין כנגדו שום ערך במספרים** — אין שום מספר, גדול ככל שיהי׳, שיש לו ערך ויחס לעומת דבר שאין לו גבול ומספר כלל. **שאפילו אלף אלפי אלפים וריבוא רבבות** — מספר של מיליונים ומיליארדים, **אינן אפילו כערך מספר אחד לגבי אלף אלפי אלפים ורבוא רבבות** — שהרי המספר „אחד״ יש לו איזה ערך לגבי מיליונים ומיליארדים (כנ״ל), ואילו מספר גדול של מיליונים ומיליארדים, לעומת דבר שהוא בלי גבול — אין לו ערך כלל, **אלא כלא ממש חשיבי** — המספר הגדול ביותר נחשב כלא־כלום לגבי דבר שהוא בלי גבול ומספר. **וככה ממש היא בחינת ההארה מועטת זו, המתלבשת בעולמות עליונים ותחתונים להשפיע בהם להחיותם,** אין לה ערך כלל והיא נחשבת „כלא ממש״ **לגבי ערך אור הגנוז ונעלם, שהוא בבחינת אין סוף, ואינו מתלבש ומשפיע בעולמות בבחינת גילוי**

ולהחיותם להיות יש מאין. כי אם מעט מזער אור וחיות בכדי שיהיו בבחי׳ גבול ותכלית שהיא הארה מועטת מאד וממש כלא חשיבי לגבי בחי׳ הארה בלי גבול ותכלית ואין ביניהם ערך ויחס כלל כנודע פי׳ מלת ערך במספרים שאחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלף אלפים שהוא חלק אחד מני אלף אלפים אבל לגבי דבר שהוא בבחי׳ בלי גבול ומספר כלל אין כנגדו שום ערך במספרים שאפי׳ אלף אלפי אלפים וריבוא רבבות אינן אפי׳ כערך מספר אחד לגבי אלף אלפי אלפים ורבוא רבבות אלא כלא ממש חשיבי. וככה ממש היא בחי׳ ההארה מועטת זו המתלבשת בעולמות עליונים ותחתונים להשפיע בהם להחיותם לגבי ערך אור הגנוז ונעלם שהוא בבחי׳ א״ס ואינו מתלבש ומשפיע בעולמות בבחי׳ גילוי להחיותם אלא מקיף עליהם מלמעלה ונקרא סובב כל עלמין. ואין הפי׳ סובב ומקיף מלמעלה בבחי׳ מקום ח״ו כי לא שייך כלל בחי׳ מקום ברוחניות. אלא ר״ל סובב ומקיף

מעט מזער: **לשון הכתוב — ישעי׳ יו״ד, כה. ועוד.** לגבי דבר שהוא בבחי׳ בלי גבול .. אין כנגדו שום ערך במספרים .. וככה ממש היא בחי׳ ההארה מועטת .. לגבי ערך אור הגנוז ונעלם: **ראה גם לקו״ת בהר מב, ב**[3]. **שה״ש לח, ג**[4]. אלף אלפי אלפים וריבוא רבבות: **לשון „נשמת״. ספרי ר״פ ואתחנן.** ונקרא סובב כל עלמין: **זח״ג רכה, א.** ואין הפי׳ סובב ומקיף מלמעלה בבחי׳ מקום: **ראה לקמן שער היחוד והאמונה פ״ז**[5]. ואין הפי׳ .. אלא ר״ל כו׳: **ראה גם לקמן אגה״ק ס״ג**[6]. **סי״ז**[7]. **לקו״ת נשא כד, ב**[8]. **שלח מח, א**[9].

3) ושם: „ההארה המתלבשת בעולמות להיות ממכ״ע היא כלא חשיבא לגבי ערך אור הגנוז ונעלם שאינו מתלבש ונק׳ סכ״ע, וכנודע פי׳ מלת ערך במספרים שאחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלף אלפים כו׳, אבל לגבי דבר שהוא בבחי׳ בלי גבול ומספר אין כנגדו שום ערך במספרים כו׳, וכך אין ערוך אור הנמשך ומתלבש בעולמות לגבי עיקר האור מה שאינו נתפס ומתלבש בעולמות (וכמ״ש כ״ז בסש״ב פמ״ח)״. 4) ושם: „כידוע שמספר א׳ לגבי ריבוא רבבות אלפים יש לו ערך כי הוא ג״כ בבחי׳ מספר, אבל דבר שהוא בבחי׳ גבול לגבי בלי גבול בבחי׳ א״ס אין לו ערך לגמרי, ומספר א׳ ומספר רבוא רבבן שוה ממש לגבי בחי׳ בלי גבול כו׳, וכמ״ש בסש״ב פמ״ח״. 5) ושם: „מכאן יש להבין שגגת מקצת חכמים בעיניהם ה׳ יכפר בעדם ששגו .. והבינו ענין הצמצום .. כפשוטו שהקב״ה סילק עצמו ומהותו ח״ו מעוה״ז רק שמשגיח מלמעלה .. שא״א כלל לומר ענין הצמצום כפשוטו שהוא ממקרי הגוף על הקב״ה כו׳״. 6) ושם: „לבושים להנשמה הנמשכים מאור א״ס ב״ה מבחי׳ סובב כל עלמין (כמבואר הפי׳ ממכ״ע וסובב כ״ע בלק״א ע״ש)״. 7) ושם: „בחינת סובב כל עלמין .. אינה בבחינת צמצום ושיעור וגבול אלא בלי גבול ותכלית, כמ״ש בלק״א פמ״ח ביאור ענין סוכ״ע, שאינו כמשמעו כמו עיגול ח״ו אלא שאינו בבחי׳ התלבשות וכו׳, וע״ש היטב״. 8) ושם: „סוכ״ע שאין בו בחי׳ מעלה ומטה כלל שסובב ומקיף על כל עלמין בשוה כנ״ל, וכמ״ש בבינונים פרק מ״ח ע״ש״. 9) ושם: „דסובב אין פי׳ מקיף מלמעלה, כמ״ש בסש״ב פמ״ח״.

◇ **וככה ממש** שנה מעוברת: **יג אייר**

להחיותם, אלא מקיף עליהם מלמעלה — הוא משפיע בהם בעודו במדרגתו העליונה, **ונקרא סובב כל עלמין** — ולא „ממלא כל עלמין", שהוא האור המתלבש בפנימיות העולמות, כשם שהנשמה מתלבשת בפנימיות בגוף.

ואין הפירוש סובב ומקיף מלמעלה בבחינת מקום ח"ו — שאינו נמצא בעולמות גופא, אלא רק מקיף אותם מלמעלה, **כי לא שייך כלל בחינת מקום ברוחניות** — דבר גשמי, שהוא בגדר מקום — שייך לומר עליו שהוא נמצא למעלה מדבר אחר מבחינת המקום; אך הלשון „סובב" ו„מקיף" ברוחניות, שאינה בגדר מקום — אין פירושו שהוא מקיף דבר אחר מבחינת המקום, **אלא רוצה לומר סובב ומקיף מלמעלה לענין בחינת גילוי השפעה, כי**

להשגתן **באור א"ס ב"ה המאיר** עליהן .. **ולכן יש גבול** להנאתן .. **שלא יתבטלו** ממציאותן **ויחזרו** למקורן" (**בנו"ן**) **– אולי נקט לשון נקבה, כיון דקאי אנשמות**].

(כ"ק אדמו"ר[2])

○ **ח. להיות יש מאין: אפשר שהנקודה כאן מיותרת.**

(כ"ק אדמו"ר[8])

ט. לגבי בחי' הארה בלי גבול ותכלית: נקט לשון הארה (גם) לגבי ענין הסובב.

וי"ל בטעם הדבר – ע"פ ביאור אדה"ז[9] בטעם מה שכינו המקובלים לבחי' המשכת החיות מהבורא ית' בשם אור, שכמו שבענין ההארה בגשמיות, שהוא המשכת זיו (כמו זיו השמש) על איזה דבר, הנה אף שההארה היא המשכה וגילוי מההעלם (שהרי כשיש ענן ואין השמש מאירה זהו העלם גמור, וכשהזיו נמשך ומאיר לארץ ולדרים עלי' זהו גילוי), עם כל זה הזיו הוא רק בחי' מקיף על הדבר ואינו נכנס בפנימיותו (כמו זיו השמש, שאינו נכנס בתוכיות הארץ והאדם, אלא מקיף אותם[10]) – כן הוא בענין אור א"ס הסוכ"ע, שאף שהוא גילוי להחיות בחי' עולמות (משא"כ קודם בריאת העולם הי' שמו נכלל במהותו ועצמותו, כמארז"ל[11] „עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד", שהי' שמו בבחי' לבדו), מ"מ גילוי זה הוא רק בבחי' מקיף.

ולכן קרא אדה"ז לענין זה בשם „הארה", כי משל הארת השמש מכוון לענין זה.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ[12])

י. לגבי ערך אור הגנוז: לכאורה מלת „ערך" אינה שייכת כאן, והיא מיותרת.

(כ"ק אדמו"ר[13])

יא. ואין הפי' סובב ומקיף מלמעלה בבחי' מקום ח"ו .. אלא ר"ל **סובב ומקיף מלמעלה לענין בחי' גילוי השפעה כי ההשפעה שהוא בבחי' גילוי בעולמו' נקראת בשם הלבשה שמתלבשת בעולמות כי הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים משא"כ ההשפעה שאינה בבחי' גילוי אלא בהסתר והעלם ואין העולמות משיגים אותה אינה נקראת מתלבשת אלא מקפת וסובבת .. אף שידיעה זו כוללת כל עביו ותוכו בפועל ממש ומהווה אותו ע"ז מאין ליש:** כלומר: אף שהאור הסובב נמצא בכל מקום ופועל בכל מקום, והתהוות כל העולמות והנבראים והנהגתם, וכל הגילויים וההמשכות שבהם, הכל הוא ע"פ רצונו ית' שמנהיגם כרצונו, וכמ"ש[14] „וכמצבי' עביד בחיל שמיא" – מ"מ כל זה אינו בבחי' תפיסא והתלבשות אור בכלי, להיות מושג בעולמות, וכמאמר[15] „לית מחשבה תפיסא בי' כלל", שאין שייך בו שום תפיסא והשגה כלל.

וזהו שאמרו[16] „איהו תפיס בכולהו עלמין ולית מאן דתפיס בי'": „איהו תפיס בכולהו עלמין" – שנמצא בתוכם ופנימיותם[17], והוא עיקר החיות שלהם[18], וכל הנעשה בהם הוא ע"פ רצונו ית' (כנ"ל); „ולית מאן דתפיס בי'" – להיות להם תפיסא והשגה באוא"ס ב"ה, לפי שאינו בגדר תפיסא והתלבשות כלל.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[19])

יב. לא שייך כלל בחי' מקום ברוחניות: היינו אפילו מקום רוחני (וזה שגם בדברים רוחניים יש מקום וזמן רוחני, הוא לפי שדברים אלו הם „גשמיים" בערך הרוחניות ממש).

(כ"ק אדמו"ר[20])

---

8) „הערות ותיקונים בדרך אפשר". **9)** תו"א ויקהל פז, סע"א ואילך. **10)** וכמו בהארת השמש המאירה את הזכוכית עד"מ, שאעפ"כ אינה מתגלית בתוכיותה, שתהי' מהות הזכוכית כמהות הארת השמש. **11)** פדר"א פ"ג. **12)** הגהה לתו"א שם. סהמ"צ להצ"צ מצות אחדות ה' פ"א (דרמ"צ סא, א). **13)** „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". „הערות ותיקונים בדרך אפשר". **14)** דניאל ד, לב. **15)** תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). **16)** זח"ג רכה, א (ברע"מ). **17)** וזהו „את השמים ואת הארץ אני מלא" (ירמי' כג, כד), היינו שבא בתוך כל העולמות בפנימיותם. **18)** ראה לקמן אות כו. וש"נ. **19)** המשך תער"ב פמ"ט (ח"א ע' קיג). פנ"ח (שם ע' קמג). **20)** תו"מ סה"מ אייר ע' ריח הערה 14.

ליקוטי אמרים

[סז, ב]

[סז, א]

מלמעלה לענין בחינת גילוי השפעה, כי ההשפעה שהוא בבחינת גילוי בעולמות נקראת בשם הלבשה, שההשפעה מתלבשת בעולמות, כי הם (העולמות) מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים — הרי שההשפעה היא בפנימיות בהשגתם; משא"כ ההשפעה שאינה בבחינת גילוי, אלא בהסתר והעלם, ואין העולמות משיגים אותה, אינה נקראת מתלבשת, אלא נקראת השפעה מקפת וסובבת. הלכך, מאחר שהעולמות הם בבחינת גבול ותכלית, נמצא שאין השפעת אור אין סוף (שבהיותו „אין־סוף", הרי הוא בלי גבול) מתלבש ומתגלה בהם בבחינת גילוי, רק (אלא) מעט מזער, הארה מועטת מצומצמת מאד מאד, והיא מאירה בהם רק כדי להחיותם בבחינת גבול ותכלית — כדי להחיות עולמות ונבראים, בהכרח שתהי' בהם התגלות; אלא שהתגלות זו היא הארה מצומצמת מאד מאד, שמצדה יכולים העולמות להיות בבחינת גבול ותכלית. אבל עיקר האור בלי צמצום כ"כ נקרא מקיף וסובב, מאחר שאין השפעתו מתגלית בתוכם (בעולמות), מאחר שהם בבחינת

מלמעלה לענין בחי' גילוי השפעה כי ההשפעה שהוא בבחי' גילוי בעולמו' נקראת בשם הלבשה שמתלבשת בעולמות כי הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים משא"כ ההשפעה שאינה בבחי' גילוי אלא בהסתר והעלם ואין העולמות משיגים אותה אינה נקראת מתלבשת אלא מקפת וסובבת הלכך מאחר שהעולמות הם בבחי' גבול ותכלית נמצא שאין השפעת אור א"ס מתלבש ומתגלה בהם בבחי' גילוי רק מעט מזער הארה מועטת מצומצמת מאד מאד והיא רק כדי להחיותם בבחי' גבול ותכלית. אבל עיקר האור בלי צמצום כ"כ נק' מקיף וסובב מאחר שאין השפעתו מתגלית בתוכם מאחר שהם בבחי' גבול ותכלית.

◇◆ והמשל בזה הנה הארץ הלזו הגשמיות אף שמלא כל הארץ כבודו. והיינו אור א"ס ב"ה כמ"ש הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'. אעפ"כ אין מתלבש בתוכה בבחי' גילוי ההשפעה רק חיות מעט מזער בחי' דומם וצומח לבד וכל אור א"ס ב"ה נק' סובב

הלכך מאחר שהעולמות הם בבחי' גבול ותכלית נמצא שאין השפעת אור א"ס מתלבש ומתגלה בהם .. רק מעט מזער כו': **ראה גם ספר החקירה ח"א פ"א־ג**[10]. הארץ הלזו: **לשון הכתוב — יחזקאל לו, לה.** מלא כל הארץ כבודו: **ישעי' ו, ג.** הלא את השמים ואת הארץ אני מלא גו': **ירמי' כג, כד.**

10) ששם נתבאר בארוכה שא"א שיהי' כח בלתי בעל גבול מלובש בגשם בעל גבול.

○ **יג. ההשפעה שהוא: אפשר שצ"ל „שהיא".**

(כ"ק אדמו"ר[13])

יד. ההשפעה שהוא בבחי' גילוי בעולמו' נקראת בשם הלבשה: עד"מ כמו במדות אהבה ויראה, שמקבלות השפעה מהשכל והבינה והדעת (שלפי בחי' ההתבוננות כך היא האהבה או היראה), והרי השכל המוליד המדה הוא מלובש בתוך המדה, שמחמת הטעם והשכל הזה הוא אוהב או ירא.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ[21])

טו. והיינו שהשפעה זו היא בבחי' התלבשות — הן מצד המשפיע, הן מצד המקבל, והן מצד אור ההשפעה גופא: מצד המשפיע — ההתלבשות היא שתהי' ההשפעה באופן שיתקבל אצל המקבל, דכיון שכוונת ההשפעה היא שתהי' בבחי' גילוי אור פנימי, צ"ל התלבשות המשפיע בההשפעה, כדי להשפיע באופן שתתקבל ההשפעה בפנימיות המקבל. וכמו בהשפעת שכל מהרב אל התלמיד, שצ"ל הכנה אצל הרב איך להשפיע באופן שיהי' מושג לתלמיד (והוא ענין „כליות יועצות"[22], שממציא עצות בעצמו איך להשפיע את השכל).

[וזהו[23] שמצינו במלמדים, שיש מלמד שאומרים עליו שהוא בעל פועל אף שאינו בעל השגה כ"כ, ויש מלמד שאינו בעל פועל, אף שיכול להיות שבהשגה הוא גדול ממנו, שיכול ללמוד יותר. ולכאורה הרי הלימוד תלוי במי

---

21) אוה"ת בחוקותי ע' תרמא. ע' תרנה. וראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקסח. **22)** ברכות סא, א. **23)** בהבא לקמן — ראה גם

◆◇ **והמשל בזה** שנה פשוטה: **טז אייר.** שנה מעוברת: **יד אייר**

גבול ותכלית — ואי־אפשר שיתגלה בהם אור שהוא בלי גבול; אלא אור זה הוא בהעלם לגביהם, ולכן נקרא „סובב" ו„מקיף" עליהם.

והמשל בזה — דוגמא לחילוק שבין אור ה„סובב כל עלמין" לאור המצומצם המתגלה בעולמות: **הנה הארץ הלזו הגשמיות** (הגשמית), **אף שמלא כל הארץ כבודו, והיינו** — לא הארה מצומצמת בלבד, אלא **אור אין־סוף ב"ה** — שהוא אין־סוף, והוא מלא את כל הארץ, **כמ"ש הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, נאם ה'** — הרי שהקב"ה אומר „אני מלא", היינו שאור אין־סוף ב"ה הוא שמלא את השמים ואת הארץ, **אעפ"כ, אין מתלבש בתוכה** (בתוך הארץ) **בבחינת גילוי ההשפעה, רק** (אלא) **חיות מעט מזער, בחינות דומם וצומח לבד** — מבין ארבע המדרגות: דומם, צומח, חי ומדבר — הארץ עצמה היא דומם, ויש בה גם בחינת צומח, שהיא מגדלת צמחים; הרי שכל מה שניכר בארץ בגלוי מהחיות האלקית הן בחינות דומם וצומח בלבד, שהחיות שבהן מצומצמת יותר מאשר בשתי הבחינות האחרות, חי ומדבר, **ואילו כל אור אין־סוף ב"ה** המלא את כל הארץ **נקרא סובב** (מקיף) **עליה, אף שהוא בתוכה ממש** — שהרי מפורש

שהוא בר שכל יותר (והראי' — שכאשר מתגדל התינוק מחליפים המלמד, דהמלמדו מקרא אינו יכול ללמדו משנה וגמרא, ולהבינו ולהסבירו בטוב טעם הסברא שבמשנה וגמרא).

אך הענין הוא, שבעל פועל הוא מי שממציא תמיד ענינים במה להלביש את השכל, ומוצא אותיות במה להסבירו להתינוק. וזה אינו שייך להשגה, כי גם מי שאינו בעל השגה גדול (היינו שאינו שייך להשיג שכלים גדולים, עד"מ מי שהשגתו היא רק במקרא ולא במשנה וגמרא, אבל את השכל שהוא משפיע צריך להשיג בטוב), מ"מ כשיכול להסביר לזולת את מה שמשיג, הרי הוא בעל פועל].

מצד האור הנשפע — ענין ההתלבשות הוא שהאור בא בבחי' גילוי פנימי בכלי המקבל, היינו שמאיר את חושיו וכליו של המקבל, והמקבל מרגיש את האור. וכמו בהתלבשות השכל במוח שבראש, שהמוח מרגיש את אור השכל. וכמו כן בהמשל דרב ותלמיד, שאור ההשפעה נרגש בשכל המקבל, והמקבל מקבל את השכל, היינו שהשכל הוא אצלו בבחי' אור המאיר, שמאיר עיניו ופותח את שכלו, ואזי דוקא יהי' מזה צמיחה, שיתוסף אצלו שכל (שהו"ע הלימוד)[24].

מצד המקבל — ענין ההתלבשות הוא שמלביש ומשיג את הענין, היינו שתופס את הענין בחושיו ובכליו שלו. וכמו בהמשל דרב ותלמיד, שבתחלה כשמקבל התלמיד את השכל הרי זה באופן שמאיר אצלו אור שכל הרב **הנשפע לו, ועיקר הגילוי אצל המקבל הוא כשתופס את הענין בחושיו ובכליו** שלו.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[25])

טז. ההשפעה שהוא בבחי' גילוי בעולמו' נקראת בשם הלבשה שמתלבשת בעולמות כי הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים: קאי על גילוי החיות שבנבראים, היינו שכל הנבראים מרגישים שיש בהם חיות (אלא שהנבראים התחתונים אינם מרגישים שהחיות היא אלקות, משא"כ הנבראים העליונים מרגישים שהחיות היא אלקות), וכן על גילוי השכל, דהיינו השגה אלקית ומדות אלקיות.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[26])

יז. השפעת אור א"ס מתלבש: אפשר שצ"ל „מתלבשת".

(כ"ק אדמו"ר[13])

יח. והמשל בזה: אולי צ"ל: „והדוגמא בזה" (שהרי אין כאן משל מענין אחר, אלא דוגמא מפרט שבענין זה עצמו).

(כ"ק אדמו"ר[2])

יט. הארץ הלזו הגשמיות: אפשר שצ"ל „הגשמית"[27].

(כ"ק אדמו"ר[13])

כ. הארץ הלזו הגשמיות .. אין מתלבש בתוכה בבחי' גילוי ההשפעה רק חיות מעט מזער בחי' דומם וצומח לבד: ומ"מ נקרא „גילוי ההשפעה", כי מה שהצומח גדל מחיות זו נחשב גילוי, אע"פ שאינו מרגיש ומבין מהות כח הצומח.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ[28])

המשך תרס"ו ע' רלג ואילך. **24)** או באופן אחר: הענין המבואר בפנים (שהאור מאיר את חושיו וכליו של המקבל וכו') — הו"ע ההתלבשות מצד המקבל. וענין ההתלבשות מצד האור הנשפע הוא שלא זו בלבד שההשפעה היא לפי ערך כלי קבלת המקבל, אלא שהיא גם נשפעת מהמשפיע אל המקבל לפי אופן כלי וחושי ההשפעה של המשפיע.

והיינו שהיא השכלה כזו שהיא הן לפי אופן חושי וכלי הרב והן לפי ערך כלי וחושי המקבל (כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ — סה"מ תש"ג ע' 170). **25)** סה"מ עטר"ת ע' תצד ואילך. **26)** שם ע' קא. **27)** וכ"ה ב„שינויי נוסחאות" בתניא מהדו"ק ע' שצג. **28)** אוה"ת נשא ע' רנא.

עליה אף שהוא בתוכה ממש. מאחר שאין השפעתו מתגלית בה יותר רק משפיע בה בבחי' הסתר והעלם וכל השפעה שבבחי' הסתר נקרא מקיף מלמעלה כי עלמא דאתכסי' הוא למעלה במדרגה מעלמ' דאתגליא ולקרב אל השכל יותר הוא בדרך משל. כמו האדם שמצייר בדעתו איזה דבר שראה או שרואה הנה אף שכל גוף עצם הדבר ההוא וגבו ותוכו ותוך תוכו כולו מצוייר בדעתו ומחשבתו מפני שראהו כולו או שרואהו הנה נקראת דעתו מקפת הדבר ההוא כולו. והדבר ההוא מוקף בדעתו ומחשבתו רק שאינו מוקף בפועל ממש רק בדמיון מחשבת האדם ודעתו. אבל הקב"ה דכתיב ביה כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו' הרי מחשבתו ודעתו שוודע כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא מראשו ועד תחתיתו ותוכו ותוך תוכו הכל בפועל ממש. למשל כדור הארץ הלזו הרי ידיעתו ית' מקפת כל עובי כדור הארץ וכל אשר בתוכו ותוך תוכו עד תחתיתו הכל בפועל ממש שהרי ידיעה זו היא חיות כל עובי כדור הארץ כולו והתהוותו מאין ליש רק שלא היה מתהוה כמות שהוא עתה בעל גבול ותכלית וחיות מועטת מאד כדי בחי' דומם וצומח. אם לא ע"י צמצומים רבים ועצומים שצמצמו האור והחיות שנתלבש בכדור הארץ להחיותו ולקיימו בבחי' גבול [סח, ב]

עליה, אף שהוא בתוכה ממש — שהרי מפורש בכתוב „מלא כל הארץ כבודו", היינו שאור אין־סוף נמצא בתוך הארץ, מכל־מקום, אין זה אלא באופן של „סובב" ו„מקיף"; והטעם שנקרא אור זה „סובב" ו„מקיף", אף שנמצא בתוך הארץ — הוא **מאחר שאין השפעתו מתגלית בה יותר** — מהחיות שבדומם וצומח, **רק** (אלא) שאור אין־סוף **משפיע בה בבחינת הסתר והעלם, וכל השפעה שבבחינת הסתר נקרא מקיף מלמעלה, כי עלמא דאתכסיא הוא למעלה במדרגה מעלמא דאתגליא** — ולכן ההשפעה שבאופן ◇ של „אתכסיא" והעלם, היינו שהיא בחינת „עלמא דאתכסיא", היא למעלה במדרגה מההשפעה שבהתגלות, שהיא בחינת „עלמא דאתגליא"; ולכן נקראת השפעה זו „מקיף מלמעלה", מפני שהיא למעלה ◆ במדרגה מההשפעה שבהתגלות.

ולקרב אל השכל יותר — את אופן השפעתו ופעולתו של „סובב כל עלמין", **הוא בדרך משל, כמו האדם שמצייר בדעתו** (מתאר לעצמו במחשבתו) **איזה דבר שראה או שרואה** עתה, **הנה אף שכל גוף עצם הדבר ההוא, וגבו** (צדו החיצוני) **ותוכו ותוך תוכו, כולו מצוייר בדעתו ומחשבתו, מפני שראהו כולו או שרואהו** כולו (עתה), **הנה נקראת דעתו מקפת הדבר ההוא כולו** — מצד דעתו ומחשבתו, הרי זה נחשב שדעתו מקפת את הדבר; **וגם** מצד הדבר עצמו — הרי **הדבר ההוא מוקף בדעתו ומחשבתו, רק** (אלא) **שאינו מוקף בפועל ממש**, אלא **רק בדמיון מחשבת האדם ודעתו** — כי מחשבת האדם מוגבלת בזה שאינה מקפת את הדבר עצמו, אלא רק מהרהרת בו, ורק בדמיונה הוא מוקף.

אבל הקב"ה, דכתיב ביה כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו' — מחשבותיו של הקב"ה כביכול הן באופן אחר לגמרי ממחשבת האדם שמצייר בדעתו איזה דבר .. אבל הקב"ה כו': **ראה גם לקו"ת בהר מד, ב**[11]. תוכו ותוך תוכו: **ע"ד לשון חז"ל — זבחים ג, א. וש"נ.** כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו': **ישעי' נה, ח.** האור והחיות שנתלבש בכדור הארץ להחיותו .. בבחי' דומם וצומח בלבד: **ראה גם לקו"ת שם מב, ד**[12].

11) ושם: „כי לא מחשבותי מחשבותיכם כתיב, שמה שמחשבת האדם מוקף בה איזה דבר, אין הדבר ההוא מוקף בה בפועל ממש, רק בדמיון מחשבת האדם ודעתו, ולכן אין הדבר ההוא מתפעל ומשתנה ע"י מקיף זה, שהרי אין יכולת במחשבתו לנגוע בהדבר כו'. אבל הקב"ה דכתיב בי' כי לא מחשבותי מחשבותיכם, הרי מחשבתו ודעתו שיודע את הנברא מקפת כל נברא בפועל ממש, וכמ"ש בסש"ב פמ"ח". 12) ושם: „התחלקות המדרגות דצח"מ זהו מצד בחי' ממכ"ע, שבאדם מתגלה בחי' חכמה שלא נתגלה ונמשך בחי' זו בבהמה וחי' שנתגלה בהם רק בחי' החיות בלבד כו' (ועיין בסש"ב פמ"ח)".

כא. **השפעתו .. משפיע: אפשר שצ"ל „משפיעה".** (כ"ק אדמו"ר[13])

כב. **וכל השפעה שבבחי' הסתר נקרא: אולי צ"ל „נקראת".** (כ"ק אדמו"ר[2])

כג. **כל גוף עצם הדבר ההוא .. כולו מצוייר בדעתו ומחשבתו: היינו שהמחשבה מקפת כל הדבר כאחד, וגם נכנסת**

◇ **אבל הקב"ה** שנה מעוברת: **טו אייר** ◆ **למשל כדור** שנה פשוטה: **יז אייר**

האדם, **הרי מחשבתו ודעתו, שיודע כל הנבראים, מקפת כל נברא ונברא מראשו** (מדרגתו העליונה ביותר) **ועד תחתיתו** (מדרגתו התחתונה ביותר), **ותוכו ותוך תוכו** (פנימיותו ופנימיות פנימיותו), **הכל** מוקף במחשבתו של הקב״ה **בפועל ממש** — ולא רק כמו באדם, שהקפת המחשבה היא רק בדמיון. **למשל** — דוגמא פרטית של נברא המוקף במחשבה ובידיעה שלמעלה: **כדור הארץ הלזו, הרי ידיעתו ית׳ מקפת כל עובי כדור הארץ וכל אשר בתוכו ותוך תוכו עד תחתיתו,** את **הכל** מקפת ידיעתו של הקב״ה **בפועל ממש, שהרי ידיעה זו היא חיות כל עובי כדור הארץ כולו, והתהוותו מאין ליש** — שכולו נברא מאין ליש, וכל זאת בכח הידיעה שלמעלה, שהקב״ה יודע את כל כדור הארץ.

רק (אלא) **שלא היה מתהוה** כדור הארץ **כמות שהוא עתה, בעל גבול ותכלית וחיות מועטת מאד,** רק **כדי בחינות דומם וצומח** — ולא למעלה מזה, **אם לא** שנתהווה **ע״י צמצומים רבים ועצומים, שצמצמו האור והחיות שנתלבש בכדור הארץ, להחיותו ולקיימו בבחינת גבול ותכלית, ובבחינות דומם וצומח בלבד**

בכל חלקי פרטיות הדבר, ואין ציור חלקי הפרטיות נבדל מן התפיסא הכללית.

(כ״ק אדמו״ר האמצעי[29])

כד. וגבו: פירוש: צדו החיצוני (ולא: צדו האחורי).

(כ״ק אדמו״ר[30])

כה. כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו׳: אפשר שצ״ל „גו״.

(כ״ק אדמו״ר[13])

כו. מחשבתו ודעתו שיודע כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא .. ידיעה זו היא חיות כל עובי כדור הארץ כולו והתהוותו מאין ליש: כי עיקר החיות וההתהוות הוא מבחי׳ המקיף, כנ״ל ספכ״ג[31].

(כ״ק אדמו״ר הזקן[32])

כז. בחינת המקיף הוא המהווה ומקיים את הנבראים להיות בבחי׳ נצחיות[33] (כמו השמים והארץ שהם חזקים כיום הבראם[34], וכן כל הנבראים שהם קיימים במין), והיינו מצד כח הא״ס, שאינו מתלבש בנבראים בפנימיותם אלא בבחי׳ מקיף בלבד.

משא״כ מצד הכח והחיות הפנימי המאיר בהם בגילוי ומתלבש בהם להחיותם — לא היו יכולים להיות בבחי׳ נצחיות, שהרי כח זה הוא בבחי׳ גבול, והרי מוסכם מכל החוקרים[35] שא״א שיהי׳ כח בלי־גבול מלובש בגוף וכלי שהוא בעל גבול (וכמ״ש הרמב״ם[36]: „שאי אפשר להיות גוף שאין לו קץ, וכל שיש לגופו קץ ותכלית יש לכחו קץ וסוף״).

(כ״ק אדמו״ר מוהרש״ב[37])

כח. למשל כדור הארץ הלזו: אולי צ״ל „לדוגמא״[38].

(כ״ק אדמו״ר[2])

כט. ידיעה זו היא חיות כל עובי כדור הארץ כולו והתהוותו מאין ליש .. ידיעה זו כוללת כל עביו ותוכו בפועל ממש ומהווה אותו ע״ז מאין ליש: ו„מבשרי אחזה אלוקה״[39] — כמו עד״מ בנפש האדם, שנראה בעליל לארץ שבבחי׳ הדעת ישנה התהוות מאין ליש, כמארז״ל[40] „אין קישוי אלא לדעת כו׳״, היינו שע״י הדעת נמשכת הטיפה מן המוח הרוחני להתגשם בבחי׳ הגשמה מאין ליש ממש, ולהיות נוצר מזה הולד, שהוא מחודש מאין ליש ממש (משא״כ כשיסיח דעתו — לא תומשך הטיפה כלל). ויש בידיעה זו בחי׳ כח אין סוף ממש, שמוליד בנים, והבנים מולידים בני בנים, עד סוף כל הדורות.

ועאכו״כ בידיעתו של המאציל ב״ה, שבידיעת עצמו ית׳ יודע כל הנבראים וסובב כל עלמין ומקיף אותם — שבידיעה זו עצמה הוא מחי׳ את כולם ומהווה אותם מאין ליש.

(כ״ק אדמו״ר הזקן[41])

ל. ידיעה זו היא חיות כל עובי כדור הארץ כולו והתהוותו מאין ליש רק שלא היה מתהוה כמות שהוא עתה בעל גבול .. אם לא ע״י צמצומים רבים ועצומים .. הרי ידיעה זו מאחר שהיא בבחי׳ א״ס אינה נקרא׳ בשם מתלבשת בכדור הארץ שהוא בעל גבול ותכלית אלא מקפת וסובבת. אף שידיעה זו כוללת כל עביו ותוכו בפועל ממש ומהווה אותו ע״ז מאין ליש: כתב

---

29) מאמרי אדמו״ר האמצעי דברים ח״ג ע׳ תתמב. **30)** הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי״ק). **31)** וראה „ליקוט פירושים״ שם אותיות מט־נ. **32)** לקו״ת שה״ש כא, סע״ב. **33)** ראה אוה״ת תשא ע׳ א׳תתכה. ספר החקירה להצ״צ ד, א. סב, א. קב, א ואילך. סה״מ תרל״ג ח״ב ע׳ תקמט. המשך מים רבים תרל״ו פל״ג (סה״מ תרל״ו ח״א ע׳ מ). סה״מ תרמ״ז ע׳ לח. תרנ״א ע׳ רה. תרנ״ד ע׳ רכא. תרנ״ט ע׳ קצח. תרס״ד ע׳ ל. המשך תרס״ו ס״ע ריט. תער״ב פשל״ג (ח״ג ע׳ תתקכז ואילך). סה״מ תרפ״א ע׳ רכג. תשי״א ע׳ 142. לקו״ש ח״ה ע׳ 98 הערה 19. שם הערה 21. **34)** ראה ירושלמי ברכות פ״א ה״א. ב״ר פי״ב, יג. **35)** ראה האמונות והדעות לרס״ג מ״א פ״א. מו״נ ח״ב הקדמה יב. אוה״ת בהר ע׳ תתפה. ספר החקירה להצ״צ נא, א ואילך. המשך תרס״ו ע׳ רנד. סה״מ תרס״ח ס״ע קפב. **36)** הלכות יסודי התורה פ״א ה״ז. **37)** הגהות לד״ה פתח אלי׳ תרנ״ח ע׳ סח. **38)** ראה גם לעיל אות יח. **39)** איוב יט, כו. **40)** יבמות נג, סע״ב. **41)** סה״מ תקס״ו

ליקוטי אמרים

◇ **ותכלית, ובבחינות דומם וצומח בלבד** — הארה זו, הבאה על ידי צמצומים, היא הנותנת חיות בכדור הארץ באופן שיהי׳ בבחינת גבול, ובבחינות דומם וצומח בלבד; ואילו הידיעה שלמעלה, המיוחדת עם הקב״ה עצמו — אף שהיא היא חיותו והתהוותו של כדור הארץ מאין ליש, מכל מקום נקראת היא „מקפת וסובבת״ את כדור הארץ מלמעלה, מאחר שידיעה זו היא אין־סוף, ואילו כדור הארץ הוא בעל גבול. וזהו שמבאר אדה״ז להלן: **אך ידיעתו ית׳ המיוחדת במהותו ועצמותו, כי הוא המדע והוא היודע והוא הידוע** — כפי שנתבאר לעיל (פ״ב), שענין הידיעה והשכל אצל הקב״ה אינו כענין הידיעה והשכל שבאדם, שכשהאדם יודע ומבין דבר־מה,

ותכלית ובבחי׳ דומם וצומח בלבד אך ידיעתו ית׳ המיוחדת במהותו ועצמותו. כי הוא המדע והוא היודע והוא הידוע וביכול יודע כל הנבראים ולא בידיעה שחוץ ממנו כידיעת האדם. כי כולם נמצאים מאמיתתו ית׳. ודבר זה אין ביכולת האדם

הוא המדע והוא היודע כו׳: **ראה לעיל פ״ב**[13].

13) וראה „ליקוט פירושים״ שם אותיות מט־נב. נד.

רב סעדי׳ גאון[42] בתירוץ הקושיא איך אפשר שידיעת הקב״ה אינה מכרחת את בחירת האדם: „ואולי יאמר עוד, כשהוא יודע מה שיהי׳ קודם היותו, כבר ידע שהאדם עתיד לעשות כן, וא״א שלא יעשה האדם כן כדי שתשלם ידיעתו. וגלות הספק הזה יותר מבואר מן הראשון, והוא שהאומרו אין לו ראי׳ שידיעת הבורא את הדברים הם סיבת היותם, אבל זה מאמר שסבר אותו או הזיד בו. וביאור הפסד זה, שאם היתה ידיעת הש״י את הדבר סיבת היותו, היו הדברים קדמונים, מפני שידיעתם אותו קדמונית״.

הרי שהביא ראי׳ מוכרחת שיש ידיעה שאינה מכרחת ופועלת התהוות הנברא, דאל״כ, הרי הוא ית׳ ידע עוד קודם בריאת העולם שייברא העולם (כמ״ש[43] „מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשה״), ולמה אעפ״כ לא נברא העולם עד הזמן שנברא. אלא ודאי שאין הידיעה סיבה להוויית הדבר, וכך ממש אין ידיעת הקב״ה מה שיבחר האדם סיבה שיבחר כך.

והנה, מה דכייל שאין ידיעת הקב״ה את הדבר סיבה להיותו, זה אינו, כמ״ש בתניא כאן שהידיעה שהקב״ה יודע את כדור הארץ מהווה אותו מאין ליש. ונמצא שאדרבה, הנברא מתפעל מאד מן הידיעה, שהרי עי״ז מתהווה ממש מאין ליש (וכמ״ש בפרדס[44]).

אלא הענין הוא, שאף שישנה ידיעה ממנו ית׳ שמהווה הנברא ע״י ידיעה זו, מ״מ הרי הוא ית׳ כל יכול, וכשם שביכלתו ית׳ שע״י ידיעתו ומחשבתו בהדבר יתהווה עי״ז הדבר מאין ליש כשרוצה כן, כך ביכולתו ורצונו שלא יגיע שום התפעלות להנברא מידיעתו, ולכן אין הנברא מתפעל מהידיעה בבחירת האדם[45].

וזהו גם התירוץ לקושיית הרס״ג „שאם היתה ידיעת הש״י את הדבר סיבת היותו, היו הדברים קדמונים, מפני שידיעתם אותו קדמונית״ — דכיון שהוא ית׳ כל יכול, הרי גם מידיעתו מאז ומקדם שיברא העולם, לא נמשך ממנה בהכרח התפעלות שיברא העולם[46], רק כפי שעלה ברצונו.

(כ״ק אדמו״ר הצ״צ[47])

לא. מדברי אדה״ז נמצא, שאף שהידיעה שבבחי׳ סוכ״ע היא ידיעה בפועל, ומחי׳ את הנבראים ומהווה אותם בכח ידיעה זו — מ״מ היא בבחי׳ א״ס ממש, ואינה מוגבלת כפי אופן הנבראים להיות בהם בבחי׳ התלבשות ותפיסא.

והענין בזה — ע״ד המבואר בפרדס[48] בביאור הכרח מציאות עשר ספירות הגנוזות (לאחר שהביא קבלת הגאונים ז״ל בענין זה), שמאחר שקודם האצלת עשר הספירות עלה תחלה ברצונו ית׳ להאצילן (שהרי כל התהוות אינה במקרה ח״ו, אלא ברצון ומחשבת המהווה ית׳), הרי בזה

ח״א ע׳ רפט. **42)** האמונות והדעות מאמר ד פ״ד. **43)** ישעי׳ מו, יו״ד (ושם: „נעשו״). **44)** שער יא (שער הצחצחות) פ״ו. **45)** וכעין זה תירץ הראב״ד בהשגותיו לרמב״ם הל׳ תשובה פ״ה ה״ה: „שהבורא הסיר זו הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו״. והיינו שהי׳ ראוי שיתפעל האדם לעשות כפי הידיעה, אבל מאחר שהקב״ה כל יכול, הסיר ממשלה זו מהידיעה, שלא יגיע ממנה שום שליטה והכרח לאדם, כשם שהאבן אינה מתפעלת כלל מידיעת האדם. **46)** והיינו, שכשם שכחו הכל יכול הוא שתהי׳ ההתהוות מידיעתו ית׳, כמו כן כחו הכל יכול הוא שאף שיודע כל ההתהוות מ״מ לא תהי׳ מזה ההתהוות בפועל. והיינו מפני שהידיעה היא בבחי׳ הבדלה לגמרי, ולכן אינה מכרחת את ההתהוות (כ״ק אדמו״ר מוהרש״ב — המשך תער״ב פ״ס (ח״א ע׳ קמט)). **47)** ביאוה״ז ח״א ע׳ רסו ואילך. **48)** שם פ״ג.

◇ **אך ידיעתו** שנה מעוברת: **טז אייר**

יש כאן שלשה דברים: (א) „היודע" — נפש האדם היודעת ומבינה; (ב) „המדע" — כח ההבנה שעל־ידו האדם יודע ומבין; (ג) „הידוע" — הדבר (דבר ההלכה או ענין אחר) שאותו האדם יודע ומבין. משא״כ הקב״ה — „הוא המדע והוא היודע והוא הידוע", כל אלו הם הוא עצמו ית׳; הרי שהידיעה היא דבר אחד עם הקב״ה עצמו, **ובידיעת עצמו** (הידיעה שהיא הוא עצמו, והידיעה שיודע את עצמו) **כביכול יודע כל הנבראים, ולא בידיעה שחוץ ממנו כידיעת האדם** — האדם יודע את הדבר בידיעה שחוץ ממנו, והידיעה היא המביאה את הדבר לתוך נפשו; משא״כ הקב״ה, שיודע את כל הנבראים — אין זה בידיעה שחוץ ממנו ח״ו, אלא בידיעת עצמו, **כי כולם** (כל הנבראים) **נמצאים מאמיתתו ית׳** — כל מציאותם של הנבראים נובעת מזה שהקב״ה הוא אמיתת המציאות, וממילא בידיעת עצמו כביכול יודע הוא את כל הנבראים. **ודבר זה אין ביכולת האדם להשיגו על בוריו וכו׳** — השכל האנושי אינו יכול

נאצלו כבר הספירות ברצונו ומחשבתו ית׳ בפועל, והן עשר ספירות הגנוזות במאצילן.

ומבואר שם בטעם הדבר, „כי לא מחשבותיו מחשבותינו ולא דרכיו דרכינו, כי כאשר ידמה האדם בשכלו להוות איזו מציאות שיהי׳, הנה מחשבתו לא תפעיל, ואף אם ידמה ויצייר בשכלו צורת המציאות אשר ברצונו להוות, עכ״ז והי׳ כלא הי׳ עד יפעל ויצא לפועל. ונמצא הפועל שלם מהכח, כי הכח חסר המציאות ואין לו מציאות ושלימות כלל, והפועל הוא העיקר והמציאות וזולתו אין דבר. ואין כן פעולותיו והויותיו של ממ״ה הקב״ה, כי כאשר עלה ברצונו להוות ולהאציל אצילות הטהור והקדוש, הנה אז נאצל ונצטייר כולו בעצמותו בלי שינוי בו ח״ו אלא מציאות מתייחד עמו עד שאין בין המאציל והמציאות ההוא הבדל כלל אלא הוא והם הכל אחד״.

והיינו, שמאחר שלמעלה „אין כח חסר פועל״[49], הרי כשנאצלו עשר הספירות ברצונו ומחשבתו ית׳ בכח, הרי הן שם גם בבחי׳ פועל. ומ״מ פועל זה אינו כמו הפועל שאח״כ (בהתגלות עשר הספירות באצילות), אלא הוא ממש כמו הכח, שאינו בבחי׳ מציאות נגלה ולא בבחי׳ מציאות ניכרת, אלא בבחי׳ העדר המציאות ממש [שהרי הכרח הדבר הוא מצד שלימות הא״ס, שהכח אינו חסר את הפועל, וא״כ א״א לחלק את הכח עצמו ואת הפועל שבכח לב׳ מדריגות, שהרי אם נחלקם לב׳ מדריגות נמצא שוב שהכח חסר את הפועל, אלא בהכרח לומר שהם במדריגה אחת ממש, ואין הפועל מוסיף ומחדש דבר על הכח כלל].

ועד״ז הוא בענין ידיעת הקב״ה בנבראים בבחי׳ סוכ״ע, שאף שהיא ידיעה בפועל (כנ״ל שלמעלה „אין כח חסר פועל״), מ״מ, הפועל הוא לפי אופן מדריגת הכח דוקא, וכיון שהכח הוא בחי׳ א״ס הסוכ״ע — הרי גם הפועל הוא לפי מדריגת א״ס הסוכ״ע דוקא, בבחי׳ בלי גבול.

ואף ש„ידיעה זו היא חיות כל עובי כדור הארץ כולו והתהוותו מאין ליש", היינו שגם התהוות העולמות בבחי׳ מציאות יש בפועל היא מידיעה זו [והרי מציאות היש היא התחדשות גמורה, שקודם שנתהווה לא היתה מציאותו כלל (ועש״ז נקרא „יש מאין", „דבר מלא דבר״[50], כידוע ומבואר בכ״מ[51]), ולא כמו הפועל שלמעלה שהוא במדריגת הכח] — זהו רק כשעלה ברצונו ית׳ שתהי׳ ממנה ההתהוות (וגם אז — „לא הי׳ מתהווה כמות שהוא עתה .. אם לא ע״י צמצומים כו׳"), אבל הרצון והידיעה עצמם היו עוד קודם שנתהוו העולמות (כמ״ש[43] „מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשה"), והרי לא נתהוו בפועל מידיעה זו (שענין זה הוא מכח הכל יכול, כנ״ל[52]).

(כ״ק אדמו״ר מוהרש״ב[53])

לב. **במהותו ועצמותו:** אפשר שהנקודה כאן מיותרת. ○

(כ״ק אדמו״ר[8])

לג. **הוא המדע והוא היודע והוא הידוע:** ומפרש זה על **בחי׳** סוכ״ע.

(כ״ק אדמו״ר[54])

לד. בענין לשונות אלו וסדרם — ראה לעיל פ״ב אותיות נו־נז.

לה. **כידיעת האדם:** אפשר שהנקודה כאן מיותרת.

(כ״ק אדמו״ר[8])

לו. **מאמיתתו ית׳:** אפשר שהנקודה כאן מיותרת.

(כ״ק אדמו״ר[8])

---

49) ראה גם המשך תרס״ו ע׳ ז ואילך. ע׳ קפד ואילך. סה״מ אעת״ר ע׳ טז ואילך. ע׳ כג ואילך. וראה לקו״ש חי״ט ע׳ 193 ואילך. ח״כ ע׳ 283 ואילך. חכ״ה ע׳ 246. ועוד. **50)** ראה האמונות והדעות לרס״ג מאמר א. מורה נבוכים ח״ב רפי״ג. המשך מים רבים תרל״ו פ״ל (סה״מ תרל״ו ח״א ע׳ לו). **51)** ראה מאמרי אדה״ז תקס״ג ח״א ע׳ רצא ואילך. ביאוה״ז להצ״צ ח״א ע׳ תקמח. סה״מ תר״ן ע׳ רפ ואילך. ועוד. **52)** אות ל. **53)** המשך תרס״ו ע׳ רנז. סה״מ תרס״ח ע׳ קצו. המשך תער״ב שם. **54)** תו״מ תש״נ ח״ב ע׳ 199 הערה 46.

להשיגו על בוריו וכו׳ — השכל האנושי אינו יכול להבין איך היא ידיעה כזו, שמי שיודע, הכח שבאמצעותו הוא יודע, והדבר שאותו הוא יודע — כולם הם הוא עצמו; כי כל דבר שהאדם מבקש לדעת ולהבין, הוא מתאר לעצמו את הדבר כפי שהוא אצלו, אלא שהוא מבין שבאלקות ענין זה הוא באופן מופשט. אבל כאן, בענין הידיעה שלמעלה — מכיון שהיא ידיעה מסוג אחר לגמרי מאשר ידיעת האדם, אין לאדם שום „ציור״ לתאר בו ידיעה כזו, ולכן אין שכלו יכול להשיגה.

הגהה

(לביאור הגהה זו יש להקדים: ענין זה — ש„הוא המדע והוא היודע, והוא הידוע״, היינו שבידיעתו של הקב״ה כל שלשת ענינים אלו הם הוא עצמו, והידיעה היא דבר אחד עמו ית׳ — השיג הרמב״ם על־פי שיטת החקירה, ויש שחלקו עליו בזה; אבל חכמי הקבלה הסכימו עם הרמב״ם שידיעתו ית׳ היא אלקות, אלא שאינה בערך עצמותו ית׳. ובענין זה יש שתי שיטות: (א) שיטת הרמ״ק — שהידיעה והשכל הם הכלים (כלי הספירות — חכמה בינה ודעת), ובתוכם מלובשים האורות (אור החכמה — בכלי החכמה, אור הבינה — בכלי הבינה וכו׳), שהם אלקות; ומאחר שהאורות, שהם אלקות, הם העיקר — הרי זה נחשב שהידיעה היא אלקות, והיא מיוחדת עמו ית׳. (ב) שיטת האריז״ל — שהכלים (וממילא הידיעה) גם הם אלקות, ואינם דומים לשאר הנבראים, מאחר שהנבראים הם בבחינת יש ודבר נפרד ממנו ית׳, משא״כ הכלים בטלים בתכלית במציאות לגבי הכח השופע עליהם מאין־סוף ב״ה, ולכן אור אין־סוף מתלבש בהם ומתייחד עמהם בתכלית. ומ״מ הכלים אינם מהותו ועצמותו ית׳, אלא נאצלו ממנו ית׳ על־ידי צמצום עצום; משא״כ מהותו ועצמותו ית׳ הוא למעלה מגדר התלבשות בכלי עשר הספירות, ורק הארה וזיו ממהותו ועצמותו ית׳ מתלבש בהם, וגם זאת על־ידי צמצומים. ועפ״ז מובן

הגהה

(כמ״ש הרמב״ם ז״ל והסכימו עמו חכמי הקבלה כמ״ש בפרד״ס מהרמ״ק ז״ל וכ״ה לפי קבלת האר״י ז״ל בסוד הצמצו׳ והתלבשות אורות בכלים כמש״ל פ״ב):

הרי ידיעה זו מאחר שהיא בבחי׳ א״ס אינה נקרא׳ בשם מתלבשת בכדור הארץ שהוא בעל גבול ותכלית אלא מקפת וסובבת. אף שידיעה זו כוללת כל עביו ותוכו בפועל ממש ומהווה אותו עי״ז מאין ליש וכמ״ש במ״א:

כמ״ש הרמב״ם ז״ל: **נסמן לעיל שם.** כמ״ש בפרד״ס מהרמ״ק ז״ל: **נסמן לעיל שם בהגהה.** כמש״ל פ״ב: **בהגהה, עיי״ש**[14]. וכמ״ש במ״א: **ראה לקמן שער היחוד והאמונה פ״ז.**

14) ושם: „והודו לו חכמי הקבלה כמ״ש בפרדס מהרמ״ק, וגם לפי קבלת האר״י ז״ל יציבא מילתא בסוד התלבשות אור א״ס ב״ה על ידי צמצומים רבים בכלים דחב״ד דאצילות, אך לא למעלה מהאצילות, וכמ״ש במ״א שא״ס ב״ה מרומם ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה ממהות ובחי׳ חב״ד עד שמהות ובחי׳ חב״ד נחשבת כעשי׳ גופניית אצלו ית׳ כמ״ש כולם בחכמה עשית״.

○ **לז. הגהה: בענין תיבת „הגהה״ וחצאי העיגול — ראה לעיל פ״א אות סו.**

לח. בפרד״ס: אפשר שצ״ל „בפרדס״. (כ״ק אדמו״ר[13])

לט. ידיעה זו מאחר שהיא בבחי׳ א״ס אינה נקרא׳ בשם מתלבשת בכדור הארץ שהוא בעל גבול ותכלית אלא מקפת וסובבת. אף שידיעה זו כוללת כל עביו ותוכו בפועל ממש ומהווה אותו עי״ז מאין ליש: ענין זה (שהידיעה אודות הדבר אינה נתפסת בדבר עצמו) מובן בשכלנו, שהרי כמו כן הוא במחשבת האדם, שכשחושב אודות איזה דבר אינו נתפס בדבר עצמו. ואף שבאמת אין זה דומה כלל, שהרי באדם „הדבר ההוא .. אינו מוקף בפועל ממש, רק בדמיון מחשבת האדם ודעתו״ (כנ״ל בפרקין) — מ״מ מצינו מעין ודוגמא לזה בנשמות גבוהות (ובמדריגות עליונות שבהן), שגם כשיש לו איזה ענין הנוגע בנפשו ממש[55], ומעמיק דעתו ומחשבתו בזה בבחי׳ התלבשות, מ״מ אינו מתפעל בזה כלל להיות משתנה במדריגתו. וזהו מעין ודוגמא קצת (אף שאינו דומה באמת, כמובן) לידיעה העליונה, שיודע כביכול כל דבר בפועל, ומ״מ אין בזה שום שינוי וחידוש דבר כלל.

(כ״ק אדמו״ר מוהרש״ב[56])

○

55) לכאורה הכוונה — שמאחר שמחשבתו אינה בענין חיצוני, אלא בענין הנוגע לעצמו, הרי זה „מעין ודוגמא״ להקפת הענין בפועל ממש במחשבתו (המו״ל). **56)** סה״מ תרס״ח ע׳ קצו ואילך.

שידיעתו ית׳ מיוחדת עמו ית׳ ואינה חוץ ממנו, שהרי הכלים הם אלקות, ואור אין־סוף מתלבש בהם ומתייחד בהם. ומכל מקום אין זה אלא לאחר שאור אין־סוף צמצם עצמו בהתלבשות האורות בכלים כפי שנאצלו לאחר הצמצום, ואז שייך לומר ש„הוא המדע והוא היודע והוא הידוע״, מאחר שחכמתו ובינתו ית׳ (שמצד הכלים) מיוחדים עם אור־אין סוף המלובש בכלי הספירות, ספירת החכמה וספירת הבינה, ומיוחד עמהם. אבל אור אין־סוף כמו שהוא בעצם, קודם שצמצם עצמו — הוא למעלה משום תואר וגדר, אפילו תואר של ידיעה באופן של „הוא המדע והוא היודע והוא הידוע״; ועאכו״כ מהותו ועצמותו ית׳, שהוא מרומם ומתנשא לאין קץ, ואין לומר בו גדר מיוחד כלל (אלא שעל־ידי הכלים מגיעה הידיעה גם לאורות, וגם למהותו ועצמותו ית׳ ממש). וזהו שמבאר אדה״ז בהגהה: **כמ״ש הרמב״ם ז״ל** — שבידיעתו של הקב״ה „הוא המדע והוא היודע והוא הידוע״, **והסכימו עמו חכמי הקבלה** — שגם על פי הקבלה ענין זה אמת הוא, **כמ״ש בפרדס מהרמ״ק ז״ל** — כנ״ל, שלשיטתו אפשר לומר שהידיעה היא אלקות, מאחר שהאורות הם העיקר. **וכן הוא לפי קבלת האר״י ז״ל** — שגילה את ענין הצמצום, שעל־פיו נודעת יותר הפלאת אור אין־סוף, שהוא מופלא מענין הספירות, ואם־כן הי׳ מקום לומר שלא יתכן שיהי׳ תואר מיוחד של „ידיעה״ שייאמר עליו שהוא דבר אחד עם אור אין־סוף; ועם כל זאת נכונים דברי הרמב״ם גם לפי קבלת האריז״ל, אבל זאת רק **בסוד הצמצום והתלבשות אורות בכלים** — כשאורות הספירות מתלבשים בכלי הספירות (כנ״ל), **כמו שנתבאר לעיל פ״ב).**

ומאחר שהידיעה שלמעלה מיוחדת במהותו ועצמותו, **הרי ידיעה זו, מאחר שהיא בבחינת אין סוף** — שהרי היא מיוחדת עמו ית׳ שהוא אין־סוף, **אינה נקראת בשם מתלבשת בכדור הארץ,** שהרי **הוא בעל גבול ותכלית** — ואילו הידיעה היא אין־סוף, **אלא** הידיעה נקראת בשם **מקפת וסובבת** את כדור הארץ, **אף שידיעה זו כוללת כל עביו ותוכו בפועל ממש** — שלא כמו באדם, שידיעתו כוללת את הדבר הידוע לו בדמיון בלבד, **ומהוה אותו עי״ז** (על־ידי זה שהידיעה שלמעלה כוללת אותו בתוכה) **מאין ליש** — ההתהוות מאין ליש היא דוקא על ידי הידיעה שלמעלה, שהיא בבחינת סובב ומקיף, ולא על ידי ההארה הנמשכת לאחר הצמצום, שממנה נמשכת רק חיותו של הנברא (שבכדור הארץ היא באופן של דומם וצומח בלבד), וכן קיומו של הנברא, אבל לא התהוותו מאין ליש, **וכמו שנתבאר במקום אחר** — שהתהוות הנברא מאין ליש היא דוקא בכח „סובב כל עלמין״. ונמצא שהידיעה שלמעלה פועלת בנברא, בכך שהיא מהווה אותו מאין ליש, מצד היותו כלול בידיעה שלמעלה; ואעפ״כ נקראת הידיעה „מקפת וסובבת״ את הנברא, ואינה נקראת „מתלבשת״ בו, כיון שידיעה זו היא אין־סוף ואילו הנברא הוא בעל גבול.

קיצור (שני)

נתבאר, כאשר יתבונן המשכיל בגדולת א״ס ב״ה, ואין קץ ואין תכלית כלל לאור וחיות המתפשט ממנו ית׳ ברצונו הפשוט ומיוחד במהותו ועצמותו ית׳ בתכלית היחוד. ואילו הי׳ השתלשלות העולמות מאוא״ס ב״ה בלי צמצומים, רק כסדר המדרגות ממדרגה למדרגה בדרך עילה ועלול, לא הי׳ עוה״ז נברא כלל כמו שהוא עתה בבחי׳ גבול ותכלית, ואפי׳ העוה״ב וג״ע העליון מדור הנשמות, ואצ״ל המלאכים, הן בבחי׳ גבול ותכלית, כי יש גבול להשגתן כו׳, ולכן יש גבול להנאתן, כי אין יכולים לקבל הנאה ותענוג בבחי׳ א״ס ממש, שלא יתבטלו ממציאותן ויחזרו למקורן.

והנה פרטי הצמצומים איך ומה הם אין כאן מקום ביאורם, אבל דרך כלל הן בבחי׳ הסתר והעלם המשכת האור, שלא יאיר ויומשך בבחי׳ גילוי, כי אם מעט מזעיר אור וחיות, בכדי שיהיו בבחי׳ גבול כו׳, אשר כלא חשיב לגבי אוא״ס הבלי גבול, ואין ביניהם ערך ויחוס כלל. כנודע מלת ערך במספרים, שא׳ במספר יש לו ערך לגבי אלף אלפים, שהוא חלק א׳ ממנו, אבל דבר שהוא בלי גבול ומספר אין כנגדו שום ערך במספרים, אלא כלא ממש חשיבא. וככה ממש היא הארה מועטת זו המתלבשת בעולמות עליונים ותחתונים להשפיע בהם ולהחיותם לגבי ערך אור הגנוז, שהוא בבחי׳ אור מקיף, ואינו מתלבש ומשפיע בעולמות בבחי׳ גילוי להחיותם אלא מקיף עליהם, ונקרא סובב כל עלמין.

ואין הפירוש סובב ומקיף למעלה בבחי׳ מקום ח״ו, כי לא שייך כלל בחי׳ מקום ברוחניות, אלא ר״ל סובב ומקיף מלמעלה לענין גילוי ההשפעה, כי ההשפעה שהיא בבחי׳ גילוי נקראת בשם

קיצור (שני)

הלבשה, משא"כ ההשפעה שאינה בבחי' גילוי נקראת בשם מקיף וסובב. הלכך, מאחר שהעולם שהוא[57] בבחי' גבול ותכלית, אין השפעת האוא"ס ב"ה מתלבש ומתגלה בהם בבחי' גילוי, רק מעט מזעיר, והוא כדי להחיותם בבחי' גבול ותכלית, אבל עיקר האור בלי צמצום כ"כ נקרא מקיף וסובב. והמשל בזה, הנה ארץ הלזו הגשמית, אף ש„מלא כל הארץ כבודו", אעפ"כ אין מתלבש בתוכה בבחי' גילוי רק מעט מזעיר, בחי' דומם וצומח לבד, וכל אוא"ס ב"ה נקרא סובב עליו ומשפיע בבחי' הסתר והעלם.

ולקרב אל השכל יותר הוא בדרך משל, כמו האדם שמצייר בדעתו איזה דבר שראה או שרואה, הנה אף שכל עצם הדבר ההוא וגבו ותוכו ותוך תוכו כולו מצוייר בדעתו ומחשבתו מפני שראהו כולו או שרואהו, הנה נקראת דעתו מקפת את הדבר ההוא כולו, והדבר ההוא מוקף מדעתו ומחשבתו. רק שאינו מקיף בפועל ממש, רק בדמיון מחשבת האדם כו'.

אבל הקב"ה דכתיב בי' „כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו'", הרי מחשבתו ודעתו שיודע כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא מראשו עד תחתיתו ותוך תוכו, הכל בפועל ממש. למשל כדור הארץ הלזו, הרי ידיעתו ית' מקפת כל עובי כדור הארץ וכל אשר בתוכו ותוך תוכו, הכל בפועל ממש, שהרי דיעה זו הוא חיות כל עובי כדור הארץ כו'. רק שלא הי' מתהווה כמו שהוא עתה בעל גבול ותכלית וחיות מועטת מאד כמו בחי' דומם וצומח, אם לא ע"י צמצומים רבים ועצומים לצמצם האור והחיות כו'.

אך ידיעתו ית' המיוחדת במהותו ועצמותו, כי הוא היודע והוא הידוע ובידיעת עצמו כביכול יודע כל הנבראים כו', ודבר זה אין ביכולת האדם להשיגו כו' – הרי ידיעה זו, מאחר שהיא בבחי' א"ס, אינה נקראת בשם מתלבשת, אלא מקפת וסובבת, אף שידיעה זו כוללת כל עובי כדור הארץ ותוכו בפועל ממש, ומהווה אותו עי"ז מאין ליש, וכמו שנתבאר במ"א.

57) בכת"י 3: „שהעולמות הם", וכ"ה בתניא (כ"ק אדמו"ר – הערה לקיצורים והערות (ע' קמז)).